

SU ÜRÜNLERİ KOOPERATİFLERİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: İSTANBUL İLİ ÖRNEĞİ*

Metin KARADEMİR**

Mehmet EMİN ARAT***

Özet

Kooperatifçilik, tarım ve tarım dışı alanlarda başarılı uygulamalara sahip bir girişim biçimidir. Kooperatifler dünyada önemli bir ekonomik büyüklük yaratmakla birlikte istihdam ettiği insanlarla da ülke ekonomilerine katkı sağlamaktadırlar. Bu bağlamda, araştırmada su ürünleri kooperatifleri, Türkiye’de balıkçılığın ve su ürünleri kooperatifliğinin önemli merkezlerinden biri olan İstanbul ili örneği çerçevesinde analiz edilmiştir. Kooperatiflerin karşılaştıkları sorunlar belirlenmiş ve bunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kooperatif, Kooperatifçilik, Su Ürünleri Kooperatifleri

THE PROBLEMS FACED IN FISHERY COOPERATIVES AND SOLUTION SUGGESTIONS: THE CASE OF ISTANBUL

Abstract

Cooperative Trading System is a form of enterprise which has a successful practice in agricultural and non-agricultural areas. Between creating a major economic size, cooperatives contribute to the world economies by employing people. In this context, in the study, fishery cooperatives were analyzed in the example of Istanbul which is one of the most important centers of fisheries and fishery cooperatives in Turkey. Problems of cooperatives encountered were determined and solution suggestions according to them were recommended.

Keywords: Cooperative, Cooperative Trading System, Fishery Cooperatives

* Bu çalışmada, yazar tarafından tamamlanan “Su Ürünleri Kooperatiflerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: İstanbul İli Örneği” adlı yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır.

** Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Araştırma Görevlisi

*** Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Öğretim Üyesi

I. Giriş

2012 yılı genelde kooperatifçilik, özelde ise su ürünleri kooperatifleri açısından önemli bir yıl olmuştur. 2012 yılı Birleşmiş Milletler tarafından “Uluslararası Kooperatifler Yılı” olarak seçilmiştir. Bu doğrultuda Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-Moon, kooperatiflerin ekonomik katkısının yanında sosyal katkılarını da anımsatıcı ifadeler kullanmıştır. Bununla birlikte Türkiye’de yine aynı yıl su ürünleri kooperatif işletmelerini ilgilendiren önemli gelişmeler yaşanmıştır. 2012-2016 yılları arasında 4 yıl süreyle uygulanacak olan “3/1 Numaralı Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ” 18.08.2012 tarihli ve 28388 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Tebliğ ile avlanacak balık boylarına ve av sahalarına sınırlamalar getirilmiş ve kamuoyunda konuyla ilgili tartışmalar yaşanmıştır.

Çalışma tüm bu gelişmeler ışığında su ürünleri sektörünün önemli merkezlerinden birisi olan İstanbul ilinde gerçekleştirilmiştir. Su ürünleri kooperatif işletmelerinin taşıdığı ekonomik ve sosyal potansiyel dikkate alınarak, kooperatiflerin sorunları belirlenmeye ve bu sorunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

II. Dünyada ve Türkiye’de Kooperatifçiliğe Kısa Bir Bakış

Bu başlık altında dünyada ve Türkiye’de kooperatifçilik hareketinin dünü ve bugünü kısaca ele alınacaktır. Bununla birlikte yürürlüğe giren 6102 sayılı Yeni TTK’nun kooperatif işletmelere etkisi ele alınacaktır.

II.1. Kooperatifçiliğe Dair Temel Bilgiler

Kooperatifçilik hareketinin temel fikri, aslında son derece basit gibi görünen bir davranış biçimine dayanmaktadır: “*Tek başına yapılamayana, birlikte yapılabilir hale getirmek.*”. Buna göre bazı ekonomik faaliyet konularında yalnız başına çaba harcarken yetersiz veya etkisiz kalan ekonomik birimler, benzer durumda olan diğerleri ile işbirliği yaparak tatmin edici bir sonuca ulaşmak ve bu şekilde ekonomik çıkarlarını korumak istemektedirler [1].

Tarih öncesinde Babil ‘de (M.Ö.2067-2025) kooperatif tarım yapıldığı, Eski Mısır, Yunanistan ve Roma’da ise küçük sanatkârların kooperatife benzer örgütler kurdukları tarihi bulgular arasındadır. Gemicilik, balıkçılık, ormanlık bölgelerde yaşayan insan topluluklarının tarla açma girişimleri, köy ortaklığının malı olan tarım alanlarında birlikte çalışma ve çeşme, mabet, okul gibi kuruluşların yapımı hep kooperatif çalışma ruhu (birlikte çalışma, birlikte iş görme) ile gerçekleşmiştir. Daha sonraki devirlerde esnaf örgütlerinin ürünlerin pazarlanmasında asırlarca birlikte hareket edilmiştir [2].

Ülkemizde de dayanışma ve işbirliğine dayalı çalışma şekilleri mevcuttur. Köylerimizde “imece” yoluyla yapılan ortak çamaşırhaneler ve fırınlar, yoksul kalanlara yapılan yardımlar, ortak çoban tutmalar, ortak yol yapımı hep kooperatife benzer çalışmalardır. Ayrıca, ölüm veya askerlik nedeni ile bir evin erkeksiz kalması halinde, üretim faaliyetlerine yardımcı olmak için tüm köyün o ailenin yardımına koşmasına “keşik” adı verilmekteydi. Bu tip çalışmalara özellikle biçim ve harman aylarında daha sık rastlanmaktaydı [2]. Diğer taraftan bu yardım, dayanışma ve işbirliği duygusunun belli ilkelere bağlanmış; ahlaki, ekonomik ve sosyal yönleri ile toplum hayatına asırlarca etki etmiş Ahilik ve Lonca teşkilatlarında yapılaştığını görmekteyiz [3].

Çağdaş kooperatifçilik hareketinin doğuşunun ve yayılmasının kökeni, 18.yy'ın sonunda ve tüm 19.yy. boyunca Avrupa'da görülen etkili ekonomik, toplumsal ve siyasal değişimlerde, özellikle sanayi devriminde ve köylülerin feodal düzenden kurtulmalarında aranmalıdır. Bir yandan, kırsal alanlarda kendine yeterli köy yaşamı ve kentlerde sıkı bir denetime bağlı lonca düzenine dayalı geleneksel toplum dağılmaya başlamıştır. Diğer taraftan ise giderek yoğunlaşan kentleşmeyle birlikte en zorlu dönemini yaşayan kapitalizm, yeniden biçimlenen işçi sınıfını güç toplumsal koşullara sürüklemiştir. Ayrıca, kırsal alanlardaki küçük tarımcılar giderek artan ölçüde tefecilere borçlanmaya başlamışlardır. Aşağı yukarı kendine yeterli bir geçim düzeyinde yaşarken, ürün yetiştirmek amacıyla gerekli araç gereçleri satın almak ve vergilerini ödeyebilmek için paraya ihtiyaç duyan köylülerin bu durumundan tefeciler çok yararlanmışlardır. Sonuçta, toplumda ortaya çıkan tedirginlik ve güvensizlik, yeni bir toplumsal ve ekonomik düzen düşüncesinin yayılması için en iyi ortamı oluşturmuştur. İşte bu sosyal ve ekonomik koşullar altında kooperatifçilik hareketi 19.yy'ın ikinci yarısında Avrupa'da başlamış ve oradan da tüm dünyaya yayılmıştır [4].

Türkiye'de ilk kooperatifçilik hareketi tarım kredi alanında Mithat Paşa tarafından "Memleket Sandığı" adıyla başlatılmıştır. Memleket Sandıkları ayrıca ülkemizde kurulan ilk kredi örgütleri olarak değerlendirilebilir. Mithat Paşa'nın Memleket Sandıkları'nı kurmadaki amacı, özellikle tarımla uğraşan köylülerin sorunlarına çözüm bulma isteğidir. Tarımla uğraşanların kredi ihtiyaçlarını karşılayacak bankalar ve örgütlenmiş finansman kurumları olmadığından köylüler tefecilerin eline düşmüştü. Böylece kurulan sandık köylüye uygun faiz oranı ve vadeyle kredi imâknı sunacaktı. "Memleket Sandıkları Nizamnamesi" 1867 yılında hükümet tarafından kabul edilmiş ve valiler sandıkların kurulmasıyla görevlendirilmiştir. Fakat kurulan sandıklar iyi işlememiştir. Amaçlarından uzaklaşmaları, sermayenin düzenli bir şekilde toplanamaması, denetimden yoksun olmaları başarısızlığın nedenleri olarak kendini göstermiştir [5]. Kooperatif konusu Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle tekrar ele alınmış ve kooperatiflerin kurulması bazı düzenlemelerle teşvik edilmiştir. 1924 yılında, 498 sayılı "İtibari Zirai Birlikleri Kanunu" çıkarılmıştır. Bu kanunla tarım kredi örgütleri kurulması istenmişse de kurulan kooperatifler başarıya ulaşamamıştır. 1926 yılında çıkarılan 865 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) "Sermaye Şirketleri" için ayrılan altıncı kısma kooperatiflere ait bir fasıl konmuştur. Böylece 1926 yılından itibaren TTK'na göre kooperatifler kurulmaya başlamıştır [6]. Atatürk döneminde kooperatifçilik hızlı bir gelişim göstermiştir. Cumhuriyetin kurulduğu tarihte, iki adet olan kooperatif sayısı Atatürk'ün öldüğü tarihte 600'e, kooperatiflere ortak olan üye sayısı da 175.000'e ulaşmıştır [7].

1961 Anayasası ile kooperatif sözcüğü anayasada yer almıştır. Bu anayasa ile ilk kez kooperatiflerin gelişmesine katkıda bulunmak devletin anayasal bir görevi olarak kabul edilmiştir (Md.51). 1982 Anayasası da benzer şekilde, kooperatiflerin gelişmesini sağlayacak önlemlerin alınacağına bir maddesin yer vermiştir (Md.171).

Birleşmiş Milletler'in tahminine göre dünya genelinde 750.000'den fazla kooperatif bulunmaktadır ve 1 milyardan fazla insan bu kooperatiflere ortaktır. İstihdam açısından ise kooperatiflerin dünya çapında 100 milyondan fazla kişiye iş imkânı sağladığı tahmin edilmektedir [8].

Türkiye'de Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın sorumluluk sahasında faaliyet gösteren 26 ayrı türde 84.232 kooperatif bulunmaktadır olup, bunların ortak sayıları toplamı ise 8.109.225'tir. Faaliyet gösteren kooperatif-

ler incelendiğinde yapı kooperatiflerinin sayısı dikkat çekmektedir. 54.996 tane yapı kooperatifi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın sorumluluğunda faaliyet göstermektedir. Yapı kooperatiflerinin toplam kooperatif sayısı içindeki payı %67'dir. Bununla birlikte tarımsal amaçlı kooperatiflerin toplam kooperatiflerin yaklaşık %15,5'ini oluşturduğu görülmektedir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı sorumluluğunda faaliyet gösteren tarımsal amaçlı kooperatifler ortak sayısı bakımından ilk sırada yer almaktadır. Bununla birlikte kooperatiflerin ortaklarına yaptığı katkılar ve ekonomi içindeki etkinlikleri sınırlı kalmıştır [9].

Yapı kooperatiflerinin sayıca çok olmasının temelinde yapı kooperatiflerinin, işletme kooperatiflerine dönüşmesi bulunmaktadır. Kooperatifin amacı, ortaklarına yarar sağlamaktır. Dolayısı ile yapı kooperatifi kurulur, ortaklarına en uygun şartlarda konut yapar, teslim eder, tapusunu verir ve tasfiye edilir. Bununla birlikte kooperatif yönetimi çoğunlukla bu işi bir gelir kaynağı olarak görür ve bırakmak istemez. Sonuçta kooperatif tasfiye olması gerekiyorken, tasfiye olunmaz ve işletme kooperatifine dönüştürme gündeme gelir. Bu halde de kooperatif tasfiye olmaz ve varlığını sürdürür [10].

Tarımsal ürünlerin işlenmesinde kooperatiflerin payı Türkiye'de %1 ile %10 arasındadır. Oysa bu pay Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde %30 ile %100 arasında değişmektedir. Türkiye'de tarımsal ürün piyasalarında aracılardan hâkimiyeti hissedilmektedir. Hayvansal ürünlerde üreticiden nihai tüketiciye kadar ürün 6-7 kez, bitkisel ürünlerde 4-5 kez el değiştirmektedir. Oysa gelişmiş ülkelerde bu sayı 2-3'ü geçmemekte, aracı konumunda olanlar ise genellikle üretici örgütleri olmaktadır. AB genelinde toplam 125 bin kooperatifin %25,6'sını tarım kooperatifleri ve toplam 70 milyon ortak sayısının %34,3'ünü tarımsal kooperatif ortakları oluşturmaktadır. Toplulukta kooperatiflerin payı tarımsal girdi sağlamada %55, pazarlamada %65 ve dış satımda %50'den fazladır [11].

Türkiye'de kooperatifçilik faaliyetleri daha çok konut yapımında ve tarımsal alanda kendisini göstermektedir. Dünyada ise kooperatifler farklı sektörlerde de başarılı faaliyetlerde bulunmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde perakende, kredi-finans, sigortacılık, enerji üretimi, eğitim, sağlık gibi sektörlerde faaliyet gösteren başarılı kooperatiflere rastlanmaktadır. **Örneğin** ABD'de kooperatifler; personel yönetimi ve toplu satın alma gibi işletmecilik hizmetleri, çocuk bakımı, kredi ve bireysel finansal hizmetler, ekipman, donanım ve tarım girdileri, elektrik, telefon, internet, uydu ve kablo tv hizmetleri, gıda ve market hizmetleri, defin ve anma töreni hizmetleri, sağlık, konut, sigorta, hukuki ve profesyonel hizmetler, tarımsal ve diğer ürünlerin pazarlanması gibi konularda faaliyet göstermektedir [8]. Türkiye'deki kooperatif sayısı, dünyadaki kooperatif sayısının yaklaşık %10'luk kısmına denk gelmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de faaliyet gösteren kooperatiflerin ortak sayıları incelendiğinde, kooperatiflerin ortalama 96 ortak sayısı ile işletildiği görülmektedir. 2009 yılında, AB üyesi 27 ülkede faaliyet gösteren 157.606 kooperatifin yaklaşık 123 milyon üyesi bulunmaktadır. Buradan hareketle AB üyesi ülkelerde bir kooperatifin ortalama ortak sayısının yaklaşık 784 olduğu sonucuna varılabilir. [12]. Dünyadaki kooperatiflerin %10'u Türkiye'de faaliyet göstermesine karşın Türkiye'deki kooperatifler ortak sayısı bakımından incelendiğinde (8.109.225), dünyadaki toplam ortak sayısının (1 milyar), yaklaşık olarak %0,8'lik kısmına denk gelmektedir. Bu da kooperatiflerin Türkiye'de nicelik olarak bir artış gösterdiğini ifade etmekle beraber istenen düzeyde bir kooperatifçilik başarısından söz edilmesini engellemektedir.

II.2. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Kooperatiflere Etkisi

1957 yılından beri yürürlükte bulunan 6762 sayılı TTK dünya ticaretinde meydan gelen değişimler sonucunda ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalmıştır. Serbest piyasa ekonomisinin yaygınlık kazanması ile işletmeler uluslararası pazarlarda daha rahat hareket etmeye başlamıştır. Türkiye'nin AB uyum süreci ile birlikte uluslararası ticaret, endüstri, hizmet, finans ve sermaye piyasalarının bir parçası olmak için özellikle finansal raporlamada şeffaflık gibi güncel ve genel kabul görmüş kavramları içeren yeni bir ticaret kanununa sahip olması gerekli olmuştur. Bu bağlamda, 6762 sayılı TTK'nu tümüyle değiştirmek amacıyla yeni bir kanun tasarısı hazırlanmış ve bu tasarı 2005 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nin ilgili alt komisyonlarında görüşülmeye başlanmıştır. Uzun süren çalışmalar sonucunda 6102 sayılı Yeni TTK 13 Ocak 2011 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve 14 Şubat 2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Yeni TTK'nun muhasebe uygulamaları ile ilgili maddeleri 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir [13].

6102 sayılı TTK ile kooperatif işletmeler açısından birleşme, bölünme ve tür değiştirme hükümleri ilk defa düzenlenmiştir. Dolayısıyla kooperatifler bu hükümlerden doğrudan etkilenmiştir. 6102 sayılı TTK'nda kooperatiflerle ilgili en temel değişiklik bu hükümler olarak gösterilebilir. 6102 sayılı TTK'nun 124. maddesine göre ticaret şirketleri, kolektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibarettir. Ticaret Şirketlerinin ortak özellikleri, tüzel kişiliğe sahip olmaları, tacir sayılmaları ve tiplerinin sınırlı olmalarıdır [14].

6102 sayılı Kanunun 136. maddesine göre birleşme, bir şirketin diğerini devir alması veya birden ziyade şirketin bir şirket içinde bir araya gelmesi şeklinde mümkündür. Aynı Kanunun 137. maddesine göre de, kooperatifler, kooperatiflerle, sermaye şirketleri (anonim, limitet ve sermayesi paylara bölünmüş komandit) ile ve devralan şirket olmaları şartıyla, şahıs şirketleriyle birleşebilirler [15].

Birleşmede olduğu gibi, bölünmede de ancak yasada izin verilen ortaklıkların bölünmesi mümkündür. TTK Md.160 hükmüne göre; sermaye şirketleri ve kooperatifler, sermaye şirketlerine ve kooperatiflere bölünebilirler. Bununla, Türkiye'deki kooperatiflerin çoğunlukla konut kooperatif türünde olduğu düşünülürse, üyelerin ev sahibi olmanın dışında bir amaca ikna ederek, kooperatifi bölmek hemen hemen olanaksızdır. Ayrıca diğer türdeki (tüketim, tarım ve kredi gibi) kooperatiflerde ise, bölünmenin üye ve sermaye yapısı açısından pek uygulanabilirliği olduğu söylenemez. Ancak yeni TTK ile buna yasal zemin hazırlanmış olup, ihtiyaç duyulduğunda yararlanılması mümkündür [14].

6102 sayılı Kanunun 180. maddesine göre, bir şirket hukuki şeklini değiştirebilir. Yeni türe dönüştürülen şirket, eskisinin devamıdır. 181.maddesinde açıkça da bir kooperatifi bir sermaye şirketine dönüşebileceğini hükme bağlamıştır. 183. maddesinde şirket paylarının ve haklarının nasıl korunacağı, 184 ve devamı maddelerinde ise tür değiştirmenin aşamaları düzenlenmiş durumdadır [15]. Buna göre sermaye şirketi; başka türde bir sermaye şirketine, bir kooperatife; kolektif şirket; bir sermaye şirketine, bir kooperatife, bir komandit şirkete; komandit şirket; bir sermaye şirketine, bir kooperatife, bir kolektif şirkete; kooperatif ise; bir sermaye şirketine, dönüşebilir [14].

III. Su Ürünleri ve Su Ürünleri Kooperatif İşletmeleri

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle su ürünleri ile ilgili genel bilgiler verilecek ve balıkçılık sektörünün dünyadaki ve Türkiye'deki gelişim süreci ve mevcut durumu incelenecektir.

III.1. Su Ürünlerinin Tanımı ve Su Ürünleri Türleri

Denizler ve iç sular (akarsu, göl, vb.) içinde barındırdığı canlılık ve zengin biyolojik çeşitlilik açısından yüzyıllardır insanlar için çok büyük gıda kaynaklarını oluşturmuşlardır. Su ürünleri kavramı ile denizlerde, iç su kaynaklarında ve yapay havuzlardan avcılık veya yetiştiricilik yoluyla elde edilen balık, yumuşakçalar, süngerler, memeliler, algler (Deniz ve tatlı sulara yaşayan klorofilli bitkisel organizmalardır)[16] ve bunlardan imal edilen ürünlerin geneli ifade edilmektedir [17]. Her ne kadar su ürünleri tanımına konu olan deniz ve iç su türlerinin sayısı yaklaşık 170.000 civarında olduğu düşünülürse de yaklaşık 520 kadarının gerçek anlamda ekonomik önem taşıyan organizmalar olduğu bilinmektedir [18].

III.2. Su Ürünlerini Sektörü

Balıkçılık günümüzde ve gelecekte tüm ülkelerin ekonomisine belirli bir yatırım ve çaba karşılığı sürekli girdi sağlayan önemli kaynaklardandır. Balıkçılığın önemi, sürekli ekonomik girdi sağlamasından çok insan beslenmesine olan yüksek düzeydeki hayvansal protein girdisinde aranmalıdır. Dengeli beslenmenin bilincinde olan uluslar hayvansal protein kaynaklarını daha da zenginleştirmek için denizlerden yüksek oranlarda yararlanmanın yollarını sürekli aramakta, özellikle geleceğe bugünden yatırım yapmaktadırlar. Ülke su ürünleri kaynaklarının devamlılık içinde kullanılması, geliştirilmesi, yeni av alanlarının tespiti, stoklarından faydalanma, kaynakların ülkenin sosyal ve ekonomik amaçları doğrultusunda kullanılması, kaynakları meydana getiren türlerin popülasyonlarının, stoklarının ve stokların yıllık üretimlerinin ve bunları etkileyen faktörlerin iyi bilinmesini gerektirmektedir [18].

III.3. Dünyada Su Ürünleri Sektörü

Dünya toplam su ürünleri üretimi (avcılık ve yetiştiricilik) genel olarak son yüz yılda devamlı artış göstermiştir. Teknolojik gelişmelerin de hızlanmasıyla denizler ve iç sulara avlanma arttıkça balık stokları da azalma eğilimi göstermektedir. 1910 yılında 4 milyon ton olan dünya su ürünleri üretimi, 1989'da 100 milyon tona ulaşmıştır. Stoklar üzerindeki bu baskı sonucu dünya su ürünleri üretimi azalma eğilimine girmiş, üretim 1991 yılında 96,9 milyon tona gerilemiştir. Balık bulucu gelişmiş sistemlerin büyük kapasiteli avcı ve taşıyıcı gemilerle birlikte kullanılması sonucu avcılıkta sağlanan gelişmelere ek olarak 1990'dan sonra yetiştiriciliğin de geliştirilmesiyle dünyada her yıl ortalama %0,5 artış gösteren su ürünleri üretimi, 2007 yılında 140,4 milyon tona, 2008 yılında ise 89,7 milyon tonu avcılıktan, 52,6 milyon tonu yetiştiricilikten olmak üzere 142,3 milyon tona ulaşmıştır [19].

Dünya su ürünleri üretiminin yaklaşık %63'ü avcılık, %37'si ise yetiştiricilik üretimine karşılık gelmektedir. Dünyada su ürünleri yetiştiriciliği hızlı bir şekilde yükseliş göstermektedir. 1950 yılında 1 milyon tonun altında olan su ürünleri yetiştiricilik üretimi 2008 yılında 52,6 milyon tona yükselmiştir. Dünyada yetiştiriciliğin devamlı artmasına karşılık, avlanan su ürünleri üretiminde dalgalanma gözlenmektedir. Örneğin 2006 ve 2007 yılları arasında 3,3 milyon tonluk

(%2,2) bir düşüş, 2008 yılında ise 1,9 milyon tonluk bir artış yaşanmıştır. Bu düşüş ve hafif yükseliş aşırı avlanma sonucu azalan stokların üretime yansması olarak değerlendirilebilir. 2008 yılında dünyada üretilen su ürünlerinin 110,8 milyon tonu (%77) insan beslenmesinde, kalanı (% 23) gıda dışı (hayvan yemi, balık yağı vb.) diğer tüketimlerde kullanılmıştır [19].

Su ürünleri avcılığında dünyada ilk on sırayı alan ülkeler okyanuslara kıyısı bulunan, açık denizlerde büyük kapasiteli gemilerle avlanan ve avladığı su ürünlerini taşıyıcı gemilerle karaya çıkaran ülkelerdir. Söz konusu bu ülkeler su ürünleri üretimi, ticareti ve tüketiminde etkin olan ülkelerin başında gelmektedir. Avlanan su ürünleri taşıyıcı gemilerde veya karada işlenmekte, su ürünleri işleme sanayisi önemli bir istihdam yaratmakta, yan sanayinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır [19] (Bkz.Tablo1).

Tablo 1. Dünyada Su Ürünleri Avcılığında İlk 10 Ülke

Sıra	Ülkeler	Üretim (milyon ton)	Yüzde
1	Çin	14,8	10,4
2	Peru	7,4	5,2
3	Endonezya	4,9	3,4
4	ABD	4,3	3,0
5	Japonya	4,2	3,0
6	Hindistan	4,1	2,9
7	Şili	3,6	2,5
8	Rusya Federasyonu	3,4	2,4
9	Filipinler	2,6	1,8
10	Tayland	2,5	1,8
Toplam		51,8	33,0

Kaynak: Ulaştırma Bakanlığı Demiryollar Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü, Balıkçılık Kıyı Yapıları Durum ve İhtiyaç Analizi, Ankara, 2011, Bölüm 2, s.7.

2008'de küresel su ürünleri avcılığı 90 milyon tona ulaşmış ve bunların ilk satış değerleri 93,9 milyar dolar olarak açıklanmıştır. Çin, Peru ve Endonezya da bu üretimde en büyük paylara sahip ülkeler oldular. Çin ise yılda ulaştığı 15 milyon tonluk üretimle bu yarıştaki açık ara birinciliğini korumuştur [20].

Su ürünleri yetiştiriciliği ele alındığında, tüm dünyada hızla gelişmekte olan bir sektör olarak değerlendirilebilir. Artan talebe karşın su ürünleri avcılığında düzenli artış olmaması, su ürünleri yetiştiriciliğini cazip hale getirmektedir. Su ürünleri yetiştiriciliği FAO (Dünya Tarım Örgütü) tarafından dünyada en hızlı büyüyen gıda sektörü olarak belirlenmiştir. Artan nüfus, özellikle taze balığa olan talebi de her geçen gün arttırmaktadır [21].FAO 'nun verilerine göre, 2008 yılında dünyada yetiştiricilikten 52,6 milyon ton su ürünü elde edilmiştir. Çin tek başına yaklaşık 33 milyon ton üretimi ile dünyada yetiştiricilikten elde edilen üretimin %62'sini karşılamıştır. Çin'i, Hindistan, Vietnam, Endonezya, Tayland, Bangladeş ve Norveç takip etmektedir (Bkz.Tablo2)

Tablo 2. Dünyada Balık Yetiştiriciliğinde İlk 15 Ülke

Sıra No	Ülkeler	Üretim (bin ton)
1	Çin	32.736
2	Hindistan	3.479
3	Vietnam	2.462
4	Endonezya	1.690
5	Tayland	1.374
6	Bangladeş	1.006
7	Norveç	844
8	Şili	843
9	Filipinler	741
10	Japonya	732
11	Mısır	694
12	Myanmar	675
13	ABD	500
14	Güney Kore	474
15	Tayvan	324

Kaynak: Food and Agriculture Organization (FAO) Fisheries and Aquaculture Department, **The State of World Fisheries and Aquaculture 2010**, Roma, 2010, s.21.

Dünyada su ürünleri sektörü istihdam açısından da önemini korumaktadır. FAO'nun rakamlarına göre yaklaşık 15 milyon kişi balıkçılık yapmaktadır. Ancak en az bunun kadar bir rakamın da işleme tesislerinde, depolama, dondurma ve taşıma işlerinde çalıştığı düşünüldüğünde yaklaşık 25-40 milyon kişinin bu sektörde çalıştığı tahmin edilmektedir.

III.4. Türkiye'de Su Ürünleri Sektörü

FAO'nun 2009 yılı istatistiklerine göre, küresel su ürünleri üretimi miktarı 145,1 milyon tondur. Türkiye'nin üretimi dünya su ürünleri üretiminin %0,43'ünü oluşturmaktadır. Küresel su ürünleri üretiminde ilk sırada yer alan Çin'in üretiminin 45 milyon ton, Avrupa Birliği'nin aynı yıla ait toplam su ürünleri üretimi ise 6,428 milyon ton civarındadır. Türkiye su ürünleri üretim miktarı bakımından dünyada 35.sırada, AB ülkeleri arasında ise 7'nci sırada yer almaktadır [22]. Türkiye'de su ürünleri üretimi yıllara göre dalgalanma göstermesine karşın, yetiştiricilikte sağlanan gelişmeler nedeniyle, toplam üretimde genel olarak bir artış gözlenmektedir. 1997 yılında 500.260 ton olan üretim son on yılda %54 artarak (ortalama yılda %5,4 artış ile) 2007 yılında 772.323 tona yükselmiş, 2008 yılında 646.310 tona gerileyerek, bir önceki yıla göre %16,4 azalmıştır. 2010 yılında ise su ürünleri toplam üretimi 653.080 ton olarak gerçekleşmiştir [19]. Türkiye'de 2009 yılı itibarıyla su ürünleri sektöründe 4.339.490 TL satış tutarı elde edilmiştir. Türkiye'de 50.000 kişi balıkçılıkla uğraşmaktadır. Bunların 38 000'den fazlası denizlerde, yaklaşık 7.000 kadarı iç sularda, 5.000 kadarı deniz ve iç su balık yetiştiriciliğinde çalışmaktadır. Matematik ifade ile 50.000 balıkçı kişi başına 12 ton/yıl üretimle, yaklaşık olarak 3-4 milyar TL'lik parasal değer yaratmaktadır. Ayrıca balıkçılık sektörü, üretimin gerçekleşmesinde kullanılan av araç ve gereçlerini üreten, üretilen balığı işleyen,

ürünü muhafaza eden, nakleden, pazarlayan bir dizi alt sektörleriyle de dolaylı olarak 30.000 kişiye iş alanı ve katma değer yaratan bir sektördür. Dolayısıyla balıkçılık sektörü toplam 80.000 kişiye iş yaratan ve GSMH' ya yaklaşık %1'lik katkı sağlayan güçlü bir sektördür [23]. Ayrıca TÜİK'nun 2010 yılı verileri incelendiğinde su ürünleri sektörünün tarım sektörü içindeki payının % 3,52 düzeyinde olduğu görülür. Bu veriler doğrultusunda su ürünleri sektörünün ekonomik anlamda ve yarattığı istihdam doğrultusunda değer taşıdığı ifade edilebilir. Buradan hareketle makalenin de araştırma konusunu oluşturan su ürünleri kooperatif işletmelerinin sektöre katkılarını, sorunlarını ve taşıdığı potansiyelleri değerlendirmenin uygun olacağı düşünülmektedir.

III.5.Su Ürünleri Kooperatif İşletmeleri

Su ürünleri kooperatifleri, balıkçılık endüstrisinin gelişimi ve balıkçıların refah seviyesinin iyileştirilmesine odaklanmış, gelir artışı, yaşam standardının arttırılması ve üretimin arttırılması gibi hedefler taşıyan, sektördeki avcılık, işleme, yetiştiricilik veya pazarlama faaliyetlerini yürüten ilgililerin bir araya getirdiği bir örgütlenme biçimidir. Balıkçı kooperatifleri deniz balıkçılığı, iç su balıkçılığı ve yetiştiricilik sektöründe olmak üzere dünyanın hemen her tarafında bulunmaktadır. Türkiye'de bu kooperatifler daha ziyade geleneksel balıkçılık ağırlıklı faaliyet göstermektedir [24]. Türkiye'de su ürünleri kooperatifçiliğinde ilk kooperatifçilik hareketi Halk Bankası'nın öncülüğünde başlamış ve su ürünleri kooperatifi ilk olarak 21 Nisan 1949 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur. 1960 yılından sonra sayılarında hızlı bir artış başlamıştır. 1999 yılında sayıları 388, ortak sayıları 16.923'e ulaşmış ve dört kooperatifler birliği oluşturmuştur. İstatistiksel bilgilere göre, Türkiye genelinde 522 adet su ürünleri kooperatif işletmesi faaliyet göstermektedir. Bu kooperatiflere 29.972 kişi ortak durumundadır. Kooperatifler birlik ve merkez birlik şeklinde üst birlikler oluşturmuşlardır. 522 adet su ürünleri kooperatifinin 202 tanesi, kooperatif birliklerine üye durumundadır. Türkiye'de 14 adet su ürünleri kooperatif birliği faaliyet göstermektedir. Birlikler de merkez birliğine üye olarak üst örgütlenmelerini gerçekleştirmektedirler. 12 adet su ürünleri kooperatif birliği de su ürünleri merkez birliğine üye olmuşlardır.

Dünya ölçeğinde kooperatif örgütlenmesinde Avrupa ilk sırayı almaktadır. Diğer bir deyişle, avcılık faaliyetleri, avcılık, altyapı, girdi kullanımı, dış satım olarak öncelikle kooperatifler tarafından yürütülmektedir. AB ile uyum sürecinde, kooperatif örgütlenmenin üretici birliklerine dönüştürülebilmesi alternatifi üzerinde durulmalıdır. Balıkçılık sektöründeki üretici örgütlenmesi açısından Üretici Birliği Yasası bir temel teşkil etmesine rağmen, ilgili AB mevzuatının gereklerini karşılayamamaktadır [25].

IV. Su Ürünleri Kooperatif İşletmelerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma

Çalışmanın bu bölümünde su ürünleri kooperatif işletmelerinin mevcut sorunlarını tespit etmek ve tespit edilen sorunlara çözüm önerileri sunmak hedeflenmiştir.

IV.1.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, su ürünleri kooperatif işletmelerinin karşılaştıkları sorunları belirlemek ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunmaktır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Su ürünleri kooperatiflerinin karşılaştıkları en önemli sorunlar hangileridir?
2. Su ürünleri kooperatif işletmelerinin belirlenen beş boyuttaki (yönetim, pazarlama-satış, faaliyet ortamı, yasal düzenlemeler ile muhasebe-finansman) sorunları nelerdir?
3. Su ürünleri kooperatif işletmelerinin sorunu olarak saptanan konularla ilgili çözüm önerileri neler olabilir?

IV.2.Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ile elde edilecek bulguların,

1. Bir kooperatif işletmesi olarak su ürünleri kooperatiflerinin sorunlarının belirlenmesine yardımcı olacağı umulmaktadır.
2. Su ürünleri kooperatiflerinin sorunlu olduğu alanlarda iyileştirme yapılması amacıyla sunulacak çözüm önerilerinin, kooperatif ortaklarına, yöneticilerine, bölge birlikleri ve merkez birliği yönetimlerine, yasa koyuculara ve diğer kooperatiflere ışık tutacağı umulmaktadır.

IV.3.Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sonuçları, araştırmanın yapıldığı dönem (Ocak 2012- Aralık 2012) ile sınırlıdır. Ölçeğin uygulandığı su ürünleri kooperatif işletmeleri İstanbul ilinden seçilmiştir.

IV.4.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, İstanbul il sınırları içerisindeki tüm su ürünleri kooperatif işletmelerinin ortakları oluşturmaktadır. İstanbul ili balıkçılığın önemli merkezlerinden biri oluşu ve Türkiye toplam balıkçı ruhsat ve gemi sayısının sırasıyla %11,6'sını ve %8,8'ini oluşturması sebebiyle tercih edilmiştir. İstanbul, Türkiye'de bulunan 528 adet su ürünleri kooperatifinin %9.5'i, 29.972 olan toplam ortak sayısının da %13.3'ünü barındırmaktadır.2009 yılı verilerine göre ise İstanbul, sahip olduğu 50 adet su ürünleri kooperatifi ile Marmara Bölgesi'ndeki toplam su ürünleri kooperatiflerinin yaklaşık %33.6'sını barındırmaktadır. İstanbul'da 3.793 adet balıkçı 50 adet kooperatif altında örgütlenmiştir. Bununla birlikte, bu kooperatiflerin toplam 2.672 üyesi bölgede faaliyet gösteren iki ayrı bölge birliğini kurmuşlardır [26].

Araştırma sonuçlarının İstanbul ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatiflerine genellenbilmesi için ölçek yeterli sayıda ortağa uygulanmaya çalışılmıştır.

%95 güvenirlilik seviyesi ve evrenin homojen olduğu kabulü ile 4.000 birim büyüklüğündeki bir evrende 134 birimlik bir örneklem sayısına ihtiyaç bulunmaktadır [31]. Araştırmanın evrenini oluşturan İstanbul ilindeki su ürünleri kooperatif işletmesi ortaklarının homojen bir evren oluşturduğu kabul edilmiştir. Bu kabul, ortakların sosyo-ekonomik özelliklerinin yakınlığıyla ilişkilendirilmiştir.

Araştırmanın örneklemini için İstanbul ilinde Marmara Denizi'nde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif işletmelerinden basit tesadüfi yöntemle göre 35 adet kooperatif seçilmiş ve araştırmanın ölçeği 172 su ürünleri kooperatifi ortağına uygulanmıştır.

IV.5.Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama aşamasında öncelikle literatür taraması yapılmış ve su ürünleri kooperatifleri ve bu kooperatiflerin sorunlarına ilişkin ön bilgi edinilmiştir. Sonrasında, 17.06.2012 tarihinde Ankara'da, Su Ürünleri Kooperatifleri Merkez Birliği'nden randevu alınarak Merkez Birliği Başkanı, İstanbul Su Ürünleri Kooperatifleri Bölge Birliği Başkanı, Mersin Su Ürünleri Kooperatifleri Bölge Birliği Başkanı, SS. Gazi-Kültür-Barış Mahalleleri Su Ürünleri Kooperatifi Başkanı ve Karataş Su Ürünleri Kooperatifi Başkanı ile görüşme yapılmıştır. Bu görüşmede genelde kooperatiflerin, özeld su ürünleri kooperatiflerinin mevcut durumları üzerinde durulmuştur. Görüşülen kooperatif başkanları, kooperatif ortaklarının yasa koyuculardan beklentilerini, ekonomik anlamdaki durumlarını, kooperatifin çeşitli boyutlardaki (yönetim, satış-pazarlama, faaliyet gösterilen ortam, yasal düzenlemeler, muhasebe-finance) eksikliklerini dile getirmişlerdir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak Ünal, Yercan ve Göncüoğlu'nun [27]; Karalar, Ürper ve Turan'ın [28]; Tokat'ın [29]; Özdemir ve Şahin'in [30] çalışmalarından yararlanılarak geliştirilen "Su Ürünleri Kooperatiflerinde Karşılaşılan Sorunlar" başlıklı ölçek hazırlanmıştır.

Veri toplama aracı olan ölçeğin öncelikle bir taslağı geliştirilmiş ve üç kişiden oluşan uzman panel değerlendirmesine sunulmuştur. Uzman panelde yer alan öğretim üyelerinden biri kooperatifçilik alanında, diğeri sayısal yöntemler, bir diğeri ise üretim yönetimi ve pazarlama alanında çalışmaktadır. Uzman panelin görüşleri doğrultusunda sekiz ifade üzerinde değişiklik yapılmıştır.

Uygulanan ölçek iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Yönetim, Pazarlama-Satış, Faaliyet Ortamı, Yasal Düzenlemeler ile Muhasebe-Finance olmak üzere beş boyuttan oluşmuştur. Boyutların ikisinde onar madde, diğeri ikisinde dokuzar ve bir diğeri sekiz madde olmak üzere ölçekte toplam kırk altı madde (ifade) yer almıştır. Ölçeğin ikinci bölümü ise katılımcıların kişisel bilgilerini belirlemeye yöneliktir. Ölçekte Likert tipi beşli derecelendirme kullanılmıştır.

Seçilen su ürünleri kooperatifleri randevu alınarak ziyaret edilmiş, anket formları orada bulunan kooperatif ortaklarına elden verilmiş ve uygulanmıştır. Anketler ziyaret sırasında uygulanmış ve tekrar elden teslim alınmıştır. Anketler elden teslim edilip, elden teslim alındığından aynı zamanda kooperatif ortaklarıyla sorunlar ve olası çözüm önerileri üzerine görüşmeler yapılmıştır. Bu doğrultuda çalışmada çözüm önerileri sunulurken yapılan görüşmelerden de istifade edilmiştir.

IV.6.Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmada verilerin çözümlemesinde SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) paket programının 17.0 sürümünden yararlanılmıştır.

Toplanan veriler, görüş ve değerlendirmeler için Kesinlikle katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle katılıyorum (5) şeklindeki derecelendirme ölçeği ile sayısallaştırılmıştır. Değerlendirme ölçeğinin puan aralığının hesaplanması ölçek genişliğinin derecelendirme sayısına bölünmesiyle bulunmuştur. Buna göre puan aralığı aşağıdaki şekilde hesaplanmıştır:

Genişlik/Derecelendirme= (5-1)/5= 0.80

Buna göre, Likert tipi ölçeğin ortalamalarının karşılaştırılmasında, her seçenek için belirlenen puan aralıkları şunlardır:

Kesinlikle Katılmıyorum	1.00 – 1.80
Katılmıyorum	1.81 – 2.60
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	2.61 – 3.40
Katılıyorum	3.41 – 4.20
Kesinlikle Katılıyorum	4.21 – 5.00

Yukarıda verildiği gibi, araştırmada “Katılıyorum” seçeneğinin alt sınırı olan 3.41 puan aralığı “verilen madde hakkında olumlu değerlendirme” için eşik değer olarak belirlenmiştir.

IV.7. Güvenirlilik Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliğinin test edilmesinde Alfa katsayısından (Cronbach Alfa) yararlanılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışması için 20 kişi üzerinde pilot deneme yapılmış ve ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alfa katsayısı ile hesaplanmıştır. İlk durumda 0,675 olarak bulunan Alfa katsayısı, ölçeğe son şekli verildikten sonra 0,715 olmuştur.

Tablo 3. Güvenirlilik Katsayısı Alfa

Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
,715	46

Cronbach alfa katsayısının .7' den büyük olması güvenilirliğin bir işareti olarak yorumlanabilir [31].

IV.7. Faktör Analizi

Çalışma için özgün olarak geliştirilen ölçek ilk defa kullanıldığından faktör analizi yapılma gereği duyulmuştur.

,5'den küçük Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerleri, değişken çiftleri arasındaki korelasyonun diğer değişkenlerle açıklanamayacağını ve faktör analizinin uygun olmayabileceğini gösterir. KMO sonucunun 0,5'den büyük olması faktör analizi için kullandığımız girdilerin homojen olduğunun göstergesidir [31]. Tablo 4'de görüleceği üzere örneklemin uygunluğu için bulunan KMO değeri 0,573'dür. Dolayısıyla değişkenler faktör analizine elverişlidir.

Tablo 4. KMO ve Barlett Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Measure Değeri		,573
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare	2252,432
	Serbestlik Derecesi	1378
	Anlamlılık (Sig.)	,000

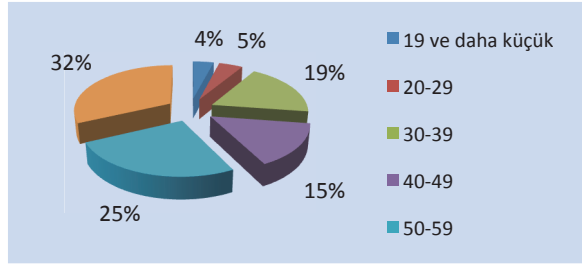
Barlett Testi'nde yer alan anlamlılık (Sig.) =0,000 < 0,05 olması da, değişkenlerin anlamlılığının göstergesidir. Bartlett test sonucunda anlamlılık (Sig.) 0,000 bulunmuştur. Bu değer verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini ifade etmekle birlikte, değer kullanılan değişkenlerin anlamlılığının ifadesi olarak yorumlanabilir [31]. Öz değer yöntemi kullanılarak bulunan faktörlerin değişkenler bazında ilişkiler, beş temel faktör altında gruplanmıştır. Bu beş faktöre ait toplam 46 değişkenin dönüşümlü faktör yükleri 0,5 ve yukarı değerler olarak saptanmıştır.

IV.8.Bulgular ve Değerlendirme

IV.8.1.Demografik Özelliklere ve Tanımlayıcı Sorulara İlişkin Bulgular ve Değerlendirmeler

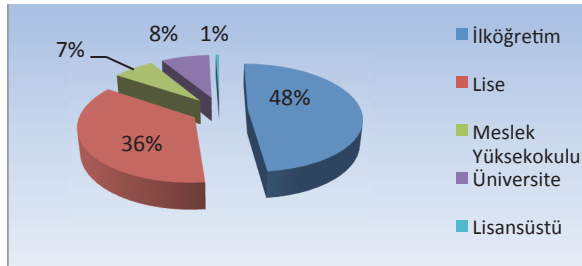
Anket çalışmasına konu olan 172 su ürünleri kooperatif ortağının tamamı erkeklerden oluşmaktadır.

Doğan (2010), İstanbul ilinde su ürünleri kooperatifleri ve ortaklarının sosyo-ekonomik analizini yaptığı çalışmasında 15 kooperatifin 167 ortağını 165 erkek, 2 kadın ortak tespit etmiştir. Bulgular Doğan'ın çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. İstanbul ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif işletmelerinin ortaklık yapısının, rahatlıkla erkek ağırlıklı olduğu ifade edilebilir.

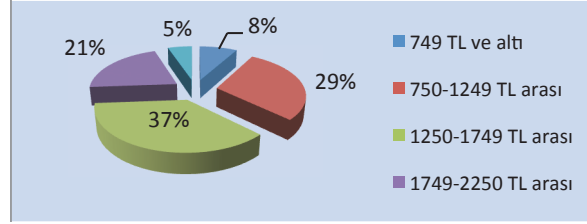
Şekil 1. Su Ürünleri Kooperatifi Ortaklarının Yaş Dağılımı

Şekil 1 incelendiğinde örnekleme yer alan 172 su ürünleri kooperatifi ortağının %4'ünün 19 yaşında veya 19 yaşından küçük, %5'inin 20-29 yaş, %19'unun 30-39 yaş, %15'inin 40-49 yaş, %25'inin 50-59 yaş ve %32'sinin ise 60 ve yukarı yaşta oldukları görülmektedir. Bu durumda su ürünleri kooperatifi ortaklarının yaş ortalamasının yüksek olduğu söylenebilir.

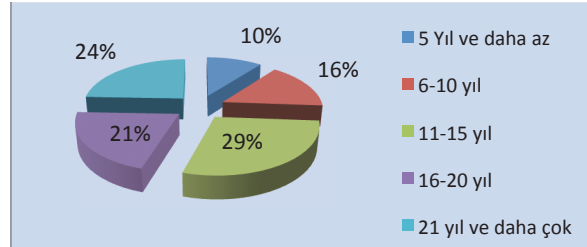
Şekil 2. Su Ürünleri Kooperatifi Ortaklarının Eğitim Düzeyleri

Şekil 2 incelendiğinde örnekleme yer alan su ürünleri kooperatifi ortaklarının, %48'inin ilköğretim, %36'sının lise, %7'sinin meslek yüksekokulu %8'inin üniversite, %1'inin de lisansüstü mezunu oldukları görülmektedir. Bu analiz doğrultusunda, İstanbul ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif işletmeleri ortaklarının eğitim düzeyinin düşük olduğu söylenebilir.

Şekil 3. Su Ürünleri Kooperatifi Ortaklarının Gelir Düzeyi

Şekil 3'te İstanbul ilinde faaliyette bulunan su ürünleri kooperatifi ortaklarının gelir düzeyleri incelenmiştir. Bulgulara göre su ürünleri kooperatifi ortaklarının %8'i 749 TL'den az, %29'u 750-1249 TL arası, %37'si 1250-1749 TL arası, %21'i 1749-2250 TL arası ve %5'i 2250 TL üzeri gelire sahiptir. Ortakların gelir düzeyleri incelendiğinde en büyük payın %37 ile 1250 ile 1749 TL arasında ücret alan grupta olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre su ürünleri kooperatiflerinin orta ve düşük gelirli ortakları olduğu söylenebilir.

Şekil 4. Su Ürünleri Kooperatifi Ortaklarının Ortaklık Süresi

Şekil 4 incelendiğinde örneklemedeki su ürünleri kooperatif ortaklarının %10'unun 5 yıl ve daha az, %16'sının 6-10 yıl, %29'unun 11-15 yıl, %21'inin 16-20 yıl %24'ünün ise 21 yıl ve daha çok ortaklık süresine sahip olduğu görülebilir. Bu doğrultuda örneklemedeki ortaklarının uzun süredir kooperatif ortağı oldukları söylenebilir.

Demografik özelliklere ilişkin bulguların yorumlanmasından sonra anket bölümüyle ilişkili olarak beş boyut altında kırk altı madde ele alınacaktır.

IV.8.2.Araştırmadaki Anket Uygulamasına İlişkin Bulgular ve Değerlendirmeler

Bu başlık altında, uygulanan anketler öncelikle faktör bazında incelenecektir. Her faktörü oluşturan alt maddeler katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda değerlendirilecektir. 3,41

eşik değer olarak kabul edilecek ve ortalaması bu değer üzerinde olan maddeler su ürünleri kooperatifi için sorun olarak tespit edilmiş olacaktır. Tespit edilen sorunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılacaktır.

Bu değerlendirmelerden sonra ise faktörlerin ortalama değerleri incelenerek hangi faktörlerin kooperatifler için sorun teşkil ettiği ortaya konmaya çalışılacaktır. Yine bu doğrultuda çözüm önerileri sunulacaktır.

IV.8.2.1.Yönetim ile İlgili Sorunlar ve Çözüm Öneriler

Tablo 5'te kooperatifin yönetim boyutuyla ilgili sorun olarak algılanan maddeler tespit edilmiştir.

Tablo 5.Su Ürünleri Kooperatif İşletmelerinin Yönetim ile İlgili Sorunları

Yönetim	\bar{X}	
Kooperatif yöneticileri tekrar tekrar yönetici olmaktadır	4,15	1,06
Kooperatif yöneticilerinin su ürünleri konusundaki eğitimleri yetersizdir	3,85	1,53
Ortaklarda kooperatifçilik bilinci eksiktir	3,77	1,01
Yönetim, diğer kooperatiflerle uyum ve işbirliği içerisinde değildir	3,68	1,22
Kooperatif ortakları kooperatifle ilgili süreçlere karşı ilgisiz davranmaktadır	3,12	1,20
Kooperatifin balık yetiştiriciliği yapmaması bir eksikliklerdir	2,80	1,58
Kooperatif yönetiminin üst birliklerle işbirliği yetersizdir	2,43	1,21
Kooperatif yönetimi temsil ve katılıma önem vermez	2,09	1,06
Kooperatif yöneticileri makamını ticarete/siyasete girmek için basamak olarak görmektedir	1,75	0,91

Yönetim boyutuyla ilgili olarak en önemli sorun olarak, aynı yöneticilerin tekrar tekrar yönetici olması olarak tespit edilmiştir. Her ortağın eşit oyla temsil edildiği kooperatiflerde yöneticilerin sürekli aynı kişilerden seçilmesi kooperatifin temel ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Belirtmek gerekir ki sorunun nedeni yapısal görünmemektedir. Kooperatifin hukuki yapısı, idare şekli, demokratik yönetim ve eşit oy ilkesi böyle bir sorunu ortadan kaldırmaya yeterli görünmektedir. Ancak kooperatiflerle ilgili mevzuat ve idari faaliyetler hakkında az sayıda ortağın bilgisi olduğundan aynı kişilerin yöneticilik görevi yapması durumu ile karşılaşmaktadır. Bu durum, sınırlı sayıda ortağın yönetim faaliyetleri ile ilgilenmesine sebep olmaktadır. Oysa kooperatifin tanımlarından da çıkarım yapılabileceği üzere, kooperatifin başarısı, geniş katılım düzeyi ile yakından ilişkilidir. Sorunun çözümü için diğer kooperatif ortaklarının da kooperatiflerle ilgili mevzuat, idari faaliyetler, kooperatif ortaklarının hak ve sorumlulukları konusunda bilgi edinmeleri ve daha katılımcı olmaları gerekmektedir. Bu noktada Türkiye'de pek çok kooperatifi olumsuz yönde etkileyen kooperatiflerde eğitim sorunu karşımıza çıkmaktadır. Kooperatif yöneticilerine ve ortaklarına, kooperatifçilik konusunda eğitim verilmeli, kooperatif ortaklarının sorunlarına çözüm getirebilecek yetenekli kişiler kooperatiflere yönetici olmalıdır. Kooperatifçilik eğitimi ortakları hem mesleki yönden hem de kooperatifçilik mevzuatı yönünden geliştirmelidir. Böylece

genel kurul, yönetim kurulu görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyi ifade eden politik katılım daha geniş katılımı sağlanmış olacaktır.

Örnekleme yer alan su ürünleri kooperatif ortakları, yöneticilerin su ürünleri konusundaki eğitimlerini 3,85 ortalama ile yetersiz bulmuşlardır. Kooperatif yönetici ve ortaklarının mesleki bilgi eksikliklerinin giderilmesinde üniversiteler ve kooperatiflerin işbirliği de sorunun çözümüne katkı sağlayabilir. Üniversitelerin ve kooperatiflerin işbirliği ile yapılacak proje ve araştırmalar kapsamında kooperatif ortakları ve yöneticileri mesleki bilgi eksikliklerini giderebilirler. Bunun için araştırma ve projeler teşvik edilmeli ve üniversite-kooperatif işbirliğinin daha etkin bir şekilde sağlanması gerekmektedir. Bununla birlikte yapılan araştırmaların sonuçlarının kooperatif ortaklarına ulaştırılması önem arz etmektedir.

Yönetim boyutunda, ortaklar kendilerinde kooperatifçilik bilincinin yeterli düzeyde olmadığını ortaya koymuşlardır. Kooperatif ortaklarını bir araya getiren asıl neden kooperatifçilik bilinci ve duygusu olmayınca, teşvik ve destekler elde edildiğinde kooperatif olmanın amacı da ortadan kalkar. Kooperatifin amacına ulaştığını düşünen ortaklar için kooperatif ortağı olmak, ortaklar açısından yük olarak hissedilmeye başlanır. Bu süreç ile birlikte kooperatif gerçek amaçlarından uzaklaşarak “sanal kooperatif” hüviyeti ile hareket eder. Kaynaklar olumsuz kullanılır, kooperatifçilik kavramı da itibar kaybeder [32].

Katılımcılar 3,68 ortalama ile ortağı oldukları kooperatifin diğer kooperatiflerle uyum ve işbirliği içerisinde olmadığını ifade etmişlerdir. Birlikte hareket eden kooperatifler ölçek ekonomisinden yararlanarak maliyetlerini azaltmaktadırlar. Üst örgütlenmeyi hızlandırmak ve sağlıklı bir yapıya kavuşturmak için üst örgütlenme ile ilgili mevzuat değişikliğe gidilmelidir. Kooperatiflerin üst birliklere katılımını kurumlar vergisi muafiyeti dışında özendirerek bir durumun olmaması kooperatiflerin üst birlik sürecini tamamlamasını geciktirmektedir [33].

IV.8.2.2.Pazarlama-Satış ile İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 6’da araştırmaya katılan kooperatif ortaklarının, kooperatifin satış ve pazarlama boyutuyla ilgili sorun olarak algıladığı maddeler tespit edilmiştir.

Tablo 6. Su Ürünleri Kooperatif İşletmelerinin Pazarlama-Satış ile İlgili Sorunları

Pazarlama-Satış	\bar{X}	
Kooperatifin soğuk hava deposu etkin olarak kullanılmamaktadır	4,79	0,45
Ortakların balık satışlarını kooperatif üzerinden yapabilmeleri sağlanmalıdır	4,73	0,82
Mezat sisteminin mevcut durumu sorunları arttırmaktadır	4,62	0,59
Balık fiyatları kooperatif ortaklarını etkilemektedir	4,51	0,83
Kooperatif ortakları su ürünlerini pazarlamada sıkıntı yaşamaktadır	4,41	0,84
Kooperatif ortakları su ürünlerinin satışında fiyat indirme politikasına başvurmamaktadır	4,22	0,78
Kooperatifin işleme tesislerine balık satışı yetersizdir	4,20	0,89
Kota uygulaması yapılmalıdır	3,94	1,19

Pazarlama-Satış	\bar{X}	
Tüketici şikâyetlerine önem verilmez ve bu şikâyetler dikkate alınmaz	2,98	1,10
Satışlardan elde edilen gelirler kooperatif ortaklarına zamanında ödenmemektedir	2,09	1,13
Ortakların kullandığı balıkçı barınakları yeterli sayıda değildir	3,79	1,20
Ortaklar, balıkçı barınaklarında altyapı sorunları yaşamaktadır	3,75	1,27
Ortakların kullandığı barınaklarda yapılan temizlik hizmeti yetersizdir	3,48	1,35
Kooperatifte iş sağlığına ve güvenliğine önem verilmez	3,43	1,11

Bu boyutta, kooperatiflerde soğuk hava deposu bulunmaması, balık satışlarının kooperatif üzerinden yapılamaması, mezar sisteminin mevcut durumu, pazarlama sorunları, balık satışlarında fiyat belirlenememesi, işleme tesislerine yeterli miktarda balık satışı yapılamaması ve kota uygulaması olmaması sorun olarak belirlenmiştir. Pazarlama-satış sorunlarının çözümü konusunda, altyapı yatırımlarının artırılması, mevcut mezar sisteminin kooperatif ortaklarının da katılabileceği ve fiyat üzerinde belirleyici olabilecekleri şekilde yeniden düzenlenmesi olumlu etki yaratabilir. Bununla birlikte ortakların bireysel satış yerine kooperatif üzerinden satış yapabilmelerinin sağlanması, kooperatifler için balık satış yerlerinin belirlenmesi, bürokrasi kaynaklı sorunlara çözümler üretilmesi, balıkçıların kabızmallara olan borçlarının yeniden yapılandırılması ve bu yolla aşırı avcılığın önüne geçilmesi yarar sağlayabilir. Bunlara ek olarak kooperatif ortaklarının, pazarlama temelli sorunlarının çözümü için daha fazla çaba göstermesi gereklidir. Balık satışında birlikte hareket edilmeli, alternatif pazarlama yolları geliştirilmelidir. Bu doğrultuda açık deniz avcılığının ilgili devlet kuruluşlarınca desteklenmesi olumlu sonuçlar elde edilmesine katkı sağlayabilir. Ayrıca kooperatiflerin yatay ve dikey örgütlenme süreçlerini tamamlamaları ölçek ekonomisi yaratabilmek açısından önem taşımaktadır.

IV.8.2.3.Faaliyet Ortamı ile İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7'de araştırmaya katılan kooperatif ortaklarının, kooperatifin faaliyet ortamı boyutuyla ilgili sorun olarak algıladığı maddeler tespit edilmiştir.

Tablo 7. Su Ürünleri Kooperatif İşletmelerinin Faaliyet Ortamı ile İlgili Sorunları

Faaliyet Ortamı	\bar{X}	
Deniz kirliliği ortakların avlanma verimliliğini olumsuz etkilemektedir	4,73	0,61
Amatör Balıkçılık adı altında büyük miktarlarda avcılık yapılmaktadır	3,94	1,01
Ortakların avlanması, besi çiftliklerinin yarattığı kirlilikten etkilenmektedir	3,91	1,46
Balık tür ve miktarı azalmaktadır	3,82	1,29
Ortakların trol ve gırgır tekneleri ile yaptıkları avcılık deniz canlılarına zarar vermektedir	3,81	1,40

Faaliyet ortamı boyutunda artan deniz kirliliği, amatör balıkçılık ile fazla miktarlarda balık avlanması, besi çiftliklerinin sebep olduğu kirlilik, balık tür ve miktarının azalması, trol ve gırgır avcılığının zararları, barınak sayısı ve temizliğinin yetersiz oluşu, barınaklardaki altyapı eksikliği, iş sağlığı ve güvenliğindeki eksiklikler çalışmaya katılan kooperatif ortaklarınca sorun olarak tespit edilmiştir. Bu noktada, deniz kirliliğinin sebeplerinin devlet kuruluşları ve üniversitelerin ortak çalışmalarıyla belirlenerek çözüm yollarının üretilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Deniz kirliliği sadece balıkçılık sektörünü değil aynı zamanda tüm canlı türlerini tehdit etmektedir. Bu sebeple gerek bireylerde gerekse de kurumlarda farkındalığın oluşturulması önemlidir. Ayrıca, balık tür ve miktarının korunması için balıkçılık sektörünün tam anlamıyla kayıt altına alınarak balık stoklarının saptanması, kaçak avlanma ve deniz kirliliğini önleme çalışmalarının hız kazanması yararlı olabilir. Bununla birlikte, besi çiftliklerinin denetimlerinin etkin şekilde gerçekleştirilmesine yönelik önlemlerin artırılması, kaçak trol avcılığının önlenmesi, 3/1 Numaralı Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ'in gırgır avcılığına getirdiği av sahası sınırlamalarına uyulması, balıkçıların gerçek faaliyetlerine daha fazla zaman ve kaynak ayırabilmesi için barınak sayıları ve temizliğine önem verilmesi, kooperatif yönetimleri tarafından iş sağlığı ve güvenliği konusunda gerekli özenin gösterilmesi de faaliyet ortamının iyileştirilmesine büyük katkılar sağlayabilir.

IV.8.2.4.Yasal Düzenlemeler ile İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 8'de araştırmaya katılan kooperatif ortaklarının, yasal düzenlemeler boyutuyla ilgili sorun olarak algıladığı maddeler tespit edilmiştir.

Tablo 8. Su Ürünleri Kooperatif İşletmelerinin Yasal Düzenlemeler ile İlgili Sorunları

Yasal Düzenlemeler	\bar{X}	
Kooperatiflere yönelik devlet desteği yetersizdir	4,37	0,89
Ortaklar kooperatife işbirliğinden ziyade, barınak hizmetlerinden yararlanma ve evrak işlerinin takibi gibi amaçlarla üye olmaktadır	4,21	1,13
Balıkçılık veya Denizcilik Bakanlığı kurulmalıdır	4,18	1,04
Kooperatifin faaliyetleri bürokrasiden olumsuz etkilenmektedir	4,09	0,98
Kooperatif ortaklarının av sahası sınırlıdır	3,74	1,25
Kooperatifte su ürünleri mühendisinin çalıştırılması yasal olarak zorunlu hale getirilmelidir	3,68	1,14
Kooperatif ortakları, ortaklık sorumluluklarının bilincinde değildir	3,55	1,02
Su ürünleri mevzuatındaki değişiklikler kooperatiflerin önerileri dikkate alınmadan yapılmaktadır	3,29	1,47
Balık boylarına getirilen yasaklar olumsuzdur	3,22	1,72
Av yasağının uygulanma süresi uzundur	3,19	1,55

Yasal düzenlemeler boyutunda yetersiz devlet desteği, ortakların üyelik amaçları, muhatap eksikliği, bürokrasi, av sahasından kaynaklı sorunlar, teknik çalışan yetersizliği ve ortakların hak ve sorumluluklarının yeterince bilincinde olmaması boyutun sorun olarak algılanan maddeleri

olmuştur. Kooperatifler ekonomik boyutuyla olduğu kadar sosyal boyutuyla da toplumlara fayda sağlayan kuruluşlardır. Bu nedenle kooperatiflerin başarıları için devlet desteği önemli olarak değerlendirilebilir. Bu noktada, özellikle kooperatiflerin karşılaştığı bürokrasi sorunlarını ortadan kaldıracak, balıkçılıkla ilgili yetkilerin tek elde toplanacağı bir sistemin daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Kooperatiflerde teknik çalışan yetersizliği de önemli bir sorundur. Bunun için kooperatiflerde su ürünleri mühendislerinin çalışmaları zorunlu hale getirilebilir. Bu durum kooperatif denetimine de olumlu katkılar sağlayabilir. 2012-2016 yıl aralığı için, 3/1 Numaralı Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ ile av sahası, balık boyları ve avlanma süreleri belirlenmiştir. Tebliğ kamuoyuna da yansıyan tartışmalara neden olmuştur. Tebliğ'in getirdiği sınırlamalar sürdürülebilir balıkçılık açısından olumlu olarak değerlendirilebilir. Anket sonuçlarına göre balık boyları ve av süresinden ziyade gırgır tekneleri için getirilen 24 metre sınırlaması sorun olarak algılanmıştır. Çalışmada bu sınırlamayı genel olarak gırgır avcılığı yapan ortakların eleştirdikleri kıyı avcılığı yapan balıkçıların ise destekledikleri gözlenmiştir.

IV.8.2.5. Muhasebe-Finansman ile İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 9'da araştırmaya katılan kooperatif ortaklarının, muhasebe-finansman boyutuyla ilgili sorun olarak algıladığı maddeler tespit edilmiştir.

Tablo 9. Su Ürünleri Kooperatif İşletmelerinin Muhasebe-Finansman ile İlgili Sorunları

Muhasebe-Finansman	\bar{X}	
Kooperatifin gelir kaynakları sınırlıdır	4,62	0,92
Kooperatifin kredi kullanımını yetersizdir	4,57	0,71
Kooperatif ortakları için ilgili seminer, kurs vb. eğitimler için yeterli bütçe ayrılmaz	4,52	0,86
Kooperatifin sermayesi yetersizdir	4,49	0,74
Kooperatif içerisindeki denetim sistemi yetersizdir	3,98	1,18
Kooperatifin faaliyetleri için araba, bilgisayar gibi demirbaş alımı yetersizdir	2,63	1,19
Kooperatifte muhasebe çalışmaları özensiz ve dikkatsiz bir şekilde yapılmaktadır	1,52	0,68
Kooperatif gerekli durumlarda mali ve ekonomik konularda uzmanlardan danışma hizmeti alamamaktadır	1,44	0,67

Muhasebe-finansman boyutunda su ürünleri kooperatiflerinin, gelir kaynaklarının sınırlı olması, kredi kullanımının yetersiz olması, eğitim faaliyetleri için kaynak tahsis edilememesi, sermaye yetersizliği ve iç denetim yetersizliği sorunlar olarak saptanmıştır. Kooperatiflerin gelir kaynaklarını arttırması için pazarlama-satış boyutunda da değinildiği üzere balık satışlarının kooperatif üzerinden yapılması önerilebilir. Su ürünleri kooperatiflerinin anasözleşmesine, ortakların balık satışlarının belli bir yüzdesini kooperatif adına yapmalarını gerektiren bir madde eklenebilir. Bu yolla gelir kaynakları sınırlı ve düzensiz olan kooperatifler gelirlerini arttırabilir. Daha fazla gelire sahip olan kooperatiflerin kredi kullanımları da kolaylaşabilir. Türkiye'de kurulacak bir kooperatif bankasının su ürünleri kooperatiflerinin yanı sıra tüm kooperatiflere katkı sağlayacağı göz önüne alınarak bu konuda gerekli girişimler yapılabilir. Ayrıca, bu boyuttaki sorundan yola çıkılarak, iç denetim sisteminin etkin hale getirilmesiyle kooperatiflerin kendi faaliyetlerini daha iyi denetlemeleri ve toplumda daha güvenilir kurumlar olarak algılanmaları sağlanabilir.

IV.8.2. Ortalamalar İtibarıyla Boyutların Sorun Düzeyleri

Önceki bölümde su ürünleri kooperatiflerinin sorunları boyutların alt maddeleri itibarıyla belirlenmiş ve tespit edilen sorunlara çözüm önerileri sunulmuştur. Bu başlık altında ise kooperatiflerin boyut ortalamaları alınacak, boyut ortalamaları üzerinden bir değerlendirme yapılacak ve tekrara girmemek için çözüm önerilerine yer verilmeyecektir. Tablo 10'da her bir boyutta tespit edilen sorun düzeyleri sunulmuştur.

Tablo 22. Boyutların Sorun Düzeyleri

Boyutlar	\bar{X}
Pazarlama-Satış	4,04
Faaliyet Ortamı	3,85
Yasal Düzenlemeler	3,75
Muhasebe-Finansman	3,47
Yönetim	3,07

Eşik değerin 3,41 olduğu hatırlanacak olursa pazarlama-satış, faaliyet ortamı, yasal düzenlemeler, muhasebe-finansman boyutlarının eşik değerin üzerinde ifade edildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu boyutlar kooperatifler için sorun teşkil etmektedir. Yönetim boyutu ise eşik değerin altında ortalamayla ifade edilmiş, bu yüzden de bu boyut sorun olarak tespit edilmemiştir.

Pazarlama-satış boyutu ortaklar tarafından 4,04 ortalama ile en sorunlu boyut olarak değerlendirilmiştir. Kooperatiflerde soğuk hava deposunun olmaması, balık satışının kooperatif üzerinden yapılmaması, mevcut mezat ve kabzımal sistemi, pazar sıkıntısı maddeleri sorunu yaratan noktalar olarak görülmektedir. Pazarlama-satış boyutunun en sorunlu boyut olarak ortaya çıkmasında kooperatif faaliyetlerini ve ortakların gelirlerini doğrudan etkilemesinin önemli bir sebep olduğu söylenebilir.

Faaliyet ortamı boyutu 3,85 ortalama ile ifade edilmiş ve eşik değerin üzerinde ifade edildiğinden sorun olarak kabul edilmiştir. Faaliyet ortamı boyutu incelendiğinde ortakların tüm maddeleri eşik değerin üzerinde değerlendirdiği görülmektedir. Deniz kirliliği, amatör balıkçılık ile fazla miktarlarda balık avlanması, besi çiftliklerinin yarattığı kirlilik, balık tür ve miktarının azalması, trol ve gırgır avcılığının zararlı sonuçları, barınak sayısı ve temizliğinin yetersiz oluşu, altyapı eksikliği, iş sağlığı ve güvenliğindeki eksiklikler sorun olarak algılanmıştır.

Yasal düzenlemeler boyutu 3,75 ortalama ile eşik değerin üzerinde değerlendirilmiştir. Yetersiz devlet desteği, üyelik amaçları, muhatap eksikliği, bürokrasi, av sahasından kaynaklı sıkıntılar, teknik çalışan eksikliği ve ortakların hak ve sorumluluklarının yeterince bilincinde olmayışları boyutun sorun olarak algılanan maddeleri olmuştur. Yapılan görüşmelerde özellikle 2012-2016 yılları için av sahasını, balık avlanma boylarını ve av dönemlerini belirleyen 3/1 Numaralı Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ tartışmalara neden olmuştur. Genel olarak kıyı balıkçılarının desteklediği yasaklar gırgır avcılığı yapan ortaklarca eleştirilmiştir.

Muhasebe-finansman boyut ortalaması 3,47 olarak hesaplanmış ve eşik değerin üzerinde değerlendirildiğinden kooperatif için sorun olarak kabul edilmiştir. Boyut alt maddeleri incelendiğinde kooperatiflerde özellikle kredi kullanılmaması, sermaye yetersizliği, kooperatiflerin gelir kaynaklarının sınırlı olması, denetim sisteminin yetersiz oluşu gibi sorunlar öne çıkmaktadır. Kooperatif ortakları muhasebe faaliyetlerine önem verdiklerini, genel olarak profesyonel hizmet aldıklarını ve bu konuda sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Yani boyutun sorun düzeyini arttıran maddeler genel olarak finansmanla ilişkilidir.

Yönetim boyut ortalaması 3,07 olarak hesaplanmış ve eşik değerin altında değerlendirilmiştir. Yönetim boyutu çalışmada eşik değerin altında değerlendirilen tek boyut olmuştur. Yönetim boyutu alt maddeleri itibarıyla incelendiğinde aynı kişilerin yönetici seçilmesi, mesleki bilgi eksikliği, kooperatifçilik bilincinin yetersiz oluşu ve diğer kooperatiflerle işbirliği eksikliği dikkat çekmektedir. Bunun yanında analiz sonuçları ortakların, kooperatifin üst birliklerle ilişkilerini yeterli düzeyde bulduklarını, kooperatif yönetiminin temsil ve katılıma önem verdiğini göstermiştir. Ayrıca ortaklar yöneticilerin makamlarını ticaret ve siyaset amaçlarıyla kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Günümüzde işletmelerin örgüt yapıları artan faaliyetleri nedeniyle karmaşık bir hale gelmiştir. Bu karmaşık yapıyı yönetmek için işletme yöneticilerinin yönetim becerilerinin geliştirilmesi ve işletmenin kurumsal yönetim anlayışıyla yönetilmesi gerekmektedir. Su ürünleri kooperatiflerinin gerek yatay gerekse de dikey örgütlenme sürecini tamamlayamadıkları için faaliyet alanları oldukça sınırlıdır. Dolayısıyla yönetim faaliyetleri daha çok idari faaliyetlerden oluşmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde kooperatif ortaklarının yönetim boyutunu sorunsuz olarak değerlendirmelerinin sebebi başarılı bir yönetim anlayışının ötesinde yönetim faaliyetlerinin idari faaliyetlerle sınırlı oluşudur şeklinde yorumlanabilir.

V. Sonuç

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan “Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016” ile kooperatifçilik sorunları saptanmıştır ve kooperatifçiliği daha etkin kılacak stratejik hedefler belirlenmiştir. Kamu hizmet sunumu, kooperatifçilik eğitimi, örgütlenme ve işbirliği, sermaye yetersizliği ve finansman, denetim ve imaj, kurumsal yönetim, mevzuat ve uygulama gibi konularda ilgili devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin işbirliklerine dayalı stratejik hedefler belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarının gösterdiği üzere su ürünleri kooperatiflerinin de sorunlarıyla ilişkilendirilebilecek hedefler, kooperatifçilik açısından olumlu potansiyeller barındırmaktadır.

Su ürünleri kooperatiflerinin sorunlarının belirlendiği ve bu doğrultuda çözüm önerilerinin sunulduğu bu çalışma türünün ve benzerlerinin farklı bölgelerde uygulanmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yararlanılan Kaynaklar

- [1] Duymaz, İ. (1986).*Kooperatif İşletme Ekonomisi ve Yönetimi*. İzmir: Bilgehan Matbaası.
- [2] Sına, Z. (1992).*Kooperatif İşletme Ekonomisi ve Yönetimi*. İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- [3] Çağlar, Z.(1992). *Kooperatifler Mevzuatı*. Ankara: Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları.
- [4] İstanbul Ticaret Odası. (2001). Müftüoğlu, H. ve Aydos, *Türkiye’de Kooperatifçilik*, 1.Basım, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- [5] Çiftçi, İ.(1979). *Kooperatifçilik Bilgileri*, Ankara.
- [6] Mülayim, Z.G. (1975). *Genel ve Tarımsal Kooperatifçilik*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- [7] Çıkmın, A. (2003). Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları ve Kooperatifçilik, *YAR Müdafaa-i Hukuk Dergisi*, Sayı.62, 25-32.
- [8] Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. (2010). *Kooperatifçilik Strateji Belgesi 2012-2016*, Ankara.
- [9] Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. (2012). *Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016*. (www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121017M1-1-1.doc). [17.09.2013].
- [10] Heper, T. (2011). İşletme Kooperatifi Nedir? , *Posta Gazetesi*. (<http://www.posta.com.tr/siyaset/Yazar-HaberDetay/1.htm?ArticleID=65822>). [15.09.2013].
- [11] Özdemir, G.;Keskin, G. ve Özudođru, H. (2011). Türkiye’de Ekonomik Krizler ve Tarımsal Kooperatiflerin Önemi, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 101-113.
- [12] Cooperatives Europe ASB. (2010). *European Co-Operatives Key Statistics*.
- [13] Ulusan, H.; Eren, E. ve Köylü, Ç. (2012). 6102 Sayılı Yeni TTK’nun Muhasebe ve Denetim Uygulamalarına Getirdiği Yenilikler Üzerine Bir Araştırma, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı.55, 11-34.
- [14] Pulaşlı, H. (2012). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Yeni Şirketler Hukuku Genel Esaslar*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- [15] Şengel, B., 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Kooperatiflere Yansıması. (http://www.kentkoop.org.tr/haberler/sunumlar/berkant_sengel.doc) [17.09.2012].
- [16] Atamanalp, M.; Halilođlu, İ. ve Ayık, Ö. (1999).*Su Ürünleri Terimleri Sözlüğü*, Erzurum:Aktif Yayınevi.
- [17] Su Ürünleri Nedir? (<http://www.denizbilimi.com/suurunlerinin-islenmesi.html>). [24.06.2012].
- [18] Acara, A. ve Coşkun, F. (1989), Su Ürünleri ve Su Ürünleri Sanayi, *Devlet Planlama Teşkilatı Özel İhtisas Komisyonu Raporu*.
- [19] Ulaştırma Bakanlığı Demiryollar Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü. (2011). *Balıkçılık Kıyı Yapıları Durum ve İhtiyaç Analizi*. (http://www.aygm.gov.tr/BLSM_WIYS/DLH/tr/DOKUMAN_SOL_MENU/Balikcilik_Kiyi_Yapilari/20110527_151837_10288_1_46492.pdf). [18.08.2013].
- [20] Durak, F. „Dünya Su Ürünleri Verileri.(<http://www.denizbilimi.com/dunyada-su-urunleri.html>). [01.06.2012].
- [21] Altun, S.,Dünden Bugüne Balıkçılığın Tarihi. (<http://www.dunyagida.com.tr/haber.php?nid=2696>). [05.06.2012].
- [22] Şahin, Y. (2011). AB ve İş Dünyası: Balıkçılık Sektörü, İktisadi Kalkınma Vakfı, Sayı.38.
- [23] Bilecik, N. (2012). *Denizler Çölleşmeden Balıklar Yok Olmadan*. İstanbul: Bio Ofset.
- [24] Ünal, V. ve Yercan, M. (2006). Türkiye’de Su Ürünleri Kooperatifleri ve Balıkçılar İçin Önemi.*Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*, 23(1), 221-227.
- [25] Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). *Balıkçılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu*.(www.kalkinma.gov.tr/DocObjects/Download/3071/oik672.pdf). [19.09.2013].

- [26]Doğan, K. (2010).İstanbul Su Ürünleri Kooperatifleri ve Ortaklarının Sosyo-Ekonomik Analizi.*Journal of FisheriesSciences*, Vol.4, No.4, 318-328.
- [27]Ünal, V. , Yercan, M. ve Göncüoğlu, H. (2009). *Ege Kıyıları Su Ürünleri Kooperatifleri*. Ankara: Su Ürünleri Kooperatifleri Merkez Birliği Yayınları.
- [28]Karalar, R. , Ürper Y. ve Turan, N. (2003).*Eskişehir İlinde Kooperatifçiliğin Yapısı ve Analizi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.
- [29]Tokat, B. (1985).*Yönetimde İşbirliği İlişkisinin Türk Kooperatif Düzenindeki Sorunsalı ve Bir Model Dene-mesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- [30] Özdemir, N. ve Şahin, K. (2007). *Su Ürünleri Kooperatiflerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Gazi Üniversitesi KoopMer Ulusal Kooperatifçilik Sempozyumu, Ankara: Gazi Üniversitesi, 31 Ekim 2007, 119-128.
- [31]Saruhan, Ş.C. ve Özdemirci, A. (2011). *Bilim, Felsefe ve Metodoloji*. İstanbul: Beta Basım.
- [32]Kadir Arıcı, (2007). Kooperatif Kültürünün Geliştirilmesinde Önemli Bir Araç: Okul Kooperatifçiliği. *Karınca Dergisi*, Sayı.801,6-9.
- [33]Serin, E. (2003). Türkiye’de Tarımsal Amaçlı Kooperatifler ve Sorunları.*Karınca Dergisi*, Sayı.797, Mayıs, 15-19.

Metin KARADEMİR / karademir1981@gmail.com

He graduated from Çukurova University Business Administration program in 2005. He isan research assistant at Marmara University Social Sciences Institute alsohe is a Ph.D. candidate in the department of management and organization at Marmara University. His research interests include strategic management and entrepreneurship.

Mehmet Emin ARAT / eminarat@marmara.edu.tr

He has Ph.D. of Accounting-Finance at Marmara University Social Science Institute. He is Professor in accounting-finance department at Marmara University. His specific research fields are financial analysis, financial reporting and accounting organization.